

Interlokalni sukob zakona u oblasti imovinskih odnosa bračnih partnera u Bosni i Hercegovini: Osvrt na buduća komunitarna koliziona pravila

Doc. dr. Jasmina Alihodžić

Doc. dr. Boris Krešić

***Sažetak:** Ustavom Bosne i Hercegovine izvršena je podjela nadležnosti između države i entiteta. Koncept od kojeg polazi navedeni ustavno-pravni akt je enumeracija nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, uz presumpciju nadležnosti u korist entiteta. Time je oblast privatnopravnih odnosa dovedena pod jurisdikciju Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine, te Brčko Distrikta.*

Imovinski odnosi bračnih partnera u Bosni i Hercegovini uređeni su Porodičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta, koji u pogledu zakonskog imovinskog režima sadrže imperativna pravila. Različita rješenja u pogledu regulisanja bračne stečevine mogu dovesti do nepravednih odluka u sudskoj praksi, kao i do neprovođenja bračnih ugovora.

*Imajući u vidu različito zakonsko normiranje karaktera bračne stečevine, autori ukazuju na mogućnost pojave interlokalnog sukoba zakona u situaciji kada je jedan privatnopravni odnos obilježen prisustvom međuentitetskog elementa, nakon čega predlažu i rješenja za prevazilaženje istog. Dodatni doprinos rada je eksplicacija odnosa između budućih komunitarnih kolizionih normi i domaćeg zakonodavstva u ovoj oblasti, što je posebno značajno imajući u vidu obaveze usklađivanja domaćeg prava sa *acquis communautaire*.*

***Ključne riječi:** bračna stečevina, bračni ugovor, interlokalni sukob zakona, ZRSZN, Prijedlog uredbe COM (2011) 126/2*

UVOD

Ustavom Bosne i Hercegovine izvršena je podjela nadležnosti između države i entiteta. Koncept od kojeg polazi navedeni ustavno-pravni akt je enumeracija nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine (član III/1.) uz presumpciju nadležnosti u korist entiteta (član III/3.a). Time je oblast privatno-pravnih odnosa dovedena pod jurisdikciju Republike Srpske i Federacije BiH, odnosno njenih kantona. Slijedom navedenih odredbi Ustava Bosne i Hercegovine, Ustav Republike Srpske utvrđuje nadležnosti ovog entiteta u domenu privatnopravnih odnosa (član 68. Ustava RS).¹ U Federaciji Bosne i Hercegovine u pogledu nadležnosti u oblasti privatno-pravnih odnosa, situacija je bitno drugačija u odnosu na RS. Ustavom prihvaćeni koncept podjele nadležnosti između Federacije BiH i njenih kantona uključuje tri vrste nadležnosti, i to isključivu nadležnost Federacije, zajedničke nadležnosti Federacije i kantona, te nadležnosti kantona. Isključive nadležnosti Federacije i zajedničke nadležnosti eksplicitno su enumerisane (član III/1. i 2. Ustava FBiH). Kantonima pripadaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti, pri čemu se Ustav Federacije BiH koristi metodologijom u skladu sa kojom su samo neke od nadležnosti kantona primjera radi nabrojane (član III/4. Ustava FBiH).

Slijedom odredbi Ustava Federacije BiH mogao bi se donijeti zaključak da se oblast privatno-pravnih odnosa ne nalazi čak niti u nadležnosti Federacije, već u nadležnosti kantona. Nesporno je da, u skladu sa pravnom teorijom i praksom, Federacija BiH kao entitet uređen na federalnom principu, ima pravo ustavom dodijeljene nadležnosti raspodijeliti u skladu sa svojim unutrašnjim uređenjem. Međutim, ta distribucija, odnosno dalja podjela nadležnosti između ovog entiteta i kantona u njegovom sastavu, bi morala biti izvršena na način sa kojim bi se uvažio koncept cjelokupnog pravnog sistema BiH koji počiva na dejtonskom Ustavu. U vezi s tim, interesantno je napomenuti da je zakonodavnom praksom u Federaciji BiH u značajnoj mjeri izmijenjena ustavom utvrđena podjela nadležnosti između entitetskog i kantonalnog nivoa vlasti. Naime, iako se tumačenjem odredbi Ustava Federacije BiH (čl. III/1, III/2, III/3 i III/4) pouzdano može konstatovati da je oblast privatno-pravnih odnosa u nadležnosti kantona, na nivou Federacije donesen je značajan broj zakona iz ove oblasti u post-dejtonskom periodu. Shodno navedenom, te imajući u vidu postojeću podjelu nadležnosti između entiteta/kantona, oblast imovinskih odnosa bračnih partnera uređena je Porodičnim zakonima FBiH, RS i BD.

¹ Ovaj član mijenjan je i dopunjavao Amandmanima XXXII, CVI, LVIII i LXXV).

Režim imovinskih odnosa bračnih partnera u Porodičnom zakonodavstvu u BiH

Imovinski odnosi između bračnih partnera uređeni su Porodičnim zakonom Federacije BiH² (u daljem tekstu PZ FBiH), Porodičnim zakonom Republike Srpske³ (u daljem tekstu PZ RS) i Porodičnim zakonom Brčko Distrikta⁴ (u daljem tekstu PZ BD). U porodičnom zakonodavstvu u BiH prihvaćen je režim zajednice imovine s tim da postoje razlike u odnosu na terminološko i pravno određenje imovine bračnih partnera. Porodični zakon FBiH imovinu bračnih partnera naziva bračnom stečevinom, PZ BD bračnom tekovinom, a Porodični zakon RS upotrebljava naziv imovina bračnih supružnika. Bračna stečevina u PZ FBiH i bračna tekovina u PZ BD po svojoj pravnoj prirodi su suvlasništvo, dok je prema PZ RS imovina bračnih supružnika po svojoj pravnoj prirodi zajedničko vlasništvo.

Suvlasništvo postoji kada nepodijeljena stvar pripada dvjema ili više osoba, tako da je dio svake od njih određen srazmjerno cjelini (idealni dio).⁵ Svaki od suvlasnika ima svoj suvlasnički alikvotni dio izražen razlomkom, s tim da se ne dira u jedinstvo prava vlasništva na određenoj stvari. U FBiH bračni partneri su u jednakim dijelovima suvlasnici. Pravna pretpostavka o veličini suvlasničkih dijelova u bračnoj stečevini je neoboriva. Po sistemu jednakih dijelova, dijelovi bračnih partnera su uvijek jednaki. Jedino je teoretski moguće zamisliti situaciju u kojoj jedan od bračnih partnera svojim radom nije učestvovao u stvaranju bračne stečevine. Činjenica da se jedan od bračnih partnera za vrijeme sticanja bračne stečevine ponašao štedljivo, a drugi rasipno neće uticati na veličinu suvlasničkog dijela. S pravom se onda ističe da podjela na jednake dijelove neće uvijek biti i pravična za oba bračna partnera.⁶ Sistem jednakih dijelova posebno štiti nezaposlenu ženu, čime joj se unaprijed obezbjeđuje jednakost. Naročito se ističe da jednaka podjela doprinosi skraćivanju sudskih postupaka, odnosno eliminisanju mogućnosti vođenja dugotrajnih postupaka.⁷

Prema PZ RS bračni supružnici stiču zajedničku imovinu.⁸ Zakon o stvarnim pravima RS zajedničku svojinu definiše kao: „Svojину dva ili više lica (zajedničari) na istoj

² Porodični zakon Federacije BiH, „Službene novine Federacije BiH“, br. 35/05, 41/05.

³ Porodični zakon Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 54/02, 41/08.

⁴ Porodični zakon Brčko Distrikta, „Službeni glasnik Brčko Distrikta“, br. 66/07.

⁵ Zakon o stvarnim pravima FBiH, član 25, stav 1. („Sl. novine FBiH“ br. 66/13, 100/13).

⁶ Nerimana Traljić, Suzana Bubić, Bračno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007. str. 80. Tako i: Mira Alinčić, i dr., Komentar Obiteljskog zakona, II izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002.

⁷ Ibid.

⁸ Član 270. st. 5. PZ RS: „Imovina koju su bračni supružnici stekli radom tokom bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine, čine zajedničku imovinu“.

stvari čiji udjeli nisu određeni ali su određivi⁹. PZ RS utvrdio je udjele u zajedničkoj imovini bračnih partnera, po jednu polovinu. Iako se čini da su rješenja PZ FBiH i PZ RS, u pogledu dijela koji pripada bračnim partnerima (jednaki dijelovi/udjeli, po jedna polovina) istovjetni, ipak postoje značajne razlike. Za razliku od PZ FBiH i PZ BD, porodični zakon RS-e određuje da svaki bračni partner može zahtijevati da mu sud odredi veći dio od pripadajuće mu polovine zajedničke imovine, ako dokaže da je njegov doprinos u sticanju zajedničke imovine očigledno veći od doprinosa drugog bračnog supružnika.¹⁰ Prema navedenoj odredbi u PZ RS postoji oboriva pravna pretpostavka da svakome od bračnih partnera pripada po jedna polovina zajedničke imovine. Sud određuje veličinu udjela bračnog supružnika prema njegovom doprinosu u sticanju zajedničke imovine, pri čemu vodi računa ne samo o ličnom dohotku i zaradi svakog bračnog supružnika, već i o pomoći jednog bračnog supružnika drugome, o radu u domaćinstvu i porodici, o brizi oko vaspitanja i podizanju djece, kao i o svakom drugom vidu rada i saradnje u upravljanju, održavanju i povećanju zajedničke imovine.¹¹ Iz razloga efikasnosti i ekonomičnosti rada suda, zakonodavac je pribjegao modelu diobe zajedničke supružničke imovine na jednake dijelove. Međutim, da bi izbjegao apriornu nepravičnost ovog rješenja, dao je mogućnost onom supružniku koji smatra da je ovim modelom diobe prikraćen u svom dijelu, da u posebnoj parnici obori ovu zakonsku pretpostavku, čime je teret dokaza prebacio na njega. U sudskoj praksi zahtjev za dokazivanje većeg udjela u sticanju zajedničke imovine je postao pravilo, tako da je i pitanje efikasnosti i ekonomičnosti suda dovedeno u pitanje. Prilikom utvrđivanja doprinosa u sticanju zajedničke imovine sud vodi računa ne samo o ličnom dohotku i zaradi svakog bračnog supružnika, već i o pomoći jednog bračnog supružnika drugome, o radu u domaćinstvu i porodici, o brizi oko vaspitanja i podizanju djece, kao i o svakom drugom vidu rada i saradnje u upravljanju, održavanju i povećanju zajedničke imovine.¹²

PZ BiH i PZ BD ne normiraju mogućnost izdvajanja imovine koja služi ličnim potrebama, ličnih stvari bračnog partnera, imovinu za obavljanje profesije, niti imovinu za koju bi jedan od bračnih partnera imao lični interes. Odredba o uračunavanju imovine u dio bračnog partnera, prilikom podjele imovine, postojala je u ranijem Porodičnom zakonu.¹³ Prilikom podjele bračne stečevine drugi bračni partner ima pravo na polovinu stvari koje služe obavljanju profesionalne djelatnosti ili ličnih stvari bračnog partnera. Bračnom partneru nije ostavljeno ni pravo preče kupovine, osim u slučaju donošenja odluke suda da se podjela stvari izvrši prodajom, kada je dioba stvari nemoguća ili je moguća uz znatno smanjenje

⁹ Zakon o stvarnim pravima RS, član 43. stav 1. ("Sl. glasnik RS" br. 124/08, 95/11).

¹⁰ Član 273. st. 1. PZ RS.

¹¹ Član 273. St. 2. PZ RS.

¹² Član. 273. st. 2. PZ RS.

¹³ Tako je sud, na zahtjev bračnog druga, prilikom podjele zajedničke imovine u njegov dio prvenstveno unosio one predmete koji služe za obavljanje njegovog zanimanja. Na zahtjev bračnog druga ta se imovina izdvajala iz zajedničke imovine i predavala mu se, ali pored njegovog dijela, i stvari koje su stečene radom u toku bračne zajednice koje služe isključivo njegovoj ličnoj upotrebi. Nerimana Traljić, Suzana Bubić, Porodično pravo, Sarajevo, 1998., str. 323.

vrijednosti stvari. Za razliku od PZ FBiH, Porodični zakon RS normira da će se prilikom diobe zajedničke imovine bračnom supružniku prvenstveno uračunati predmeti koji služe za obavljanje njegovog zanimanja. Također se u dio bračnog supružnika uračunavaju i stvari stečene radom u toku bračne zajednice koje služe isključivo njegovoj ličnoj upotrebi. Ukoliko je vrijednost navedenih stvari nerazmjerno velika u odnosu na vrijednost cjelokupne zajedničke imovine, bračni supružnik koji bi trebao dobiti stvari ima dvije mogućnosti: da naknadi drugom bračnom drugu odgovarajuću vrijednost ili ustupi drugom bračnom supružniku druge stvari. Ukoliko to ne uradi izvršit će se dioba i tih stvari.¹⁴

Bračni partner, kojem je povjereno čuvanje i odgoj djeteta dobit će pri podjeli bračne stečevine pored svog dijela i stvari koje su namijenjene neposrednoj upotrebi djeteta.¹⁵ Ovim se rješenjem štiti interes bračnog partnera kojem je povjereno čuvanje i odgoj djeteta, jer bi u protivnom njegov dio bio umanjen za vrijednost stvari koje su namijenjene neposrednoj upotrebi djeteta. Ako se odluka o povjeravanju čuvanja i odgoja djeteta izmijeni, bračni partner predat će stvari koje su namijenjene neposrednoj upotrebi djeteta drugom roditelju, odnosno osobi kojoj se povjeri čuvanje i odgoj djeteta.¹⁶ Porodični zakon RS za razliku od PZ FBiH ne sadrži rješenje u pogledu vraćanja stvari koja služe djetetu ili su namijenjene njegovoj neposrednoj upotrebi.

Ugovorni imovinski režim u BiH

U domaćem zakonodavstvu bračnim partnerima je ostavljena mogućnost uređivanja bračno-imovinskih odnosa putem bračnog ugovora. Bračni ugovor u BiH prvi regulira PZ RS 2003. godine, nakon toga ovaj institut uređuje PZ FBiH 2005. godine, i konačno bračni ugovor normira PZ BD 2007. godine. Izmjenama i dopunama Porodičnog zakona RS učinjenim 2008. godine, normiranje bračnog ugovora u porodičnom zakonodavstvu u BiH skoro da se izjednačava u svim njegovim segmentima.¹⁷ U pogledu izbora mjerodavnog prava za bračni ugovor, autonomija bračnih partnera je ograničena. Bračni partneri ne mogu ugovoriti primjenu prava druge države na imovinskopravne odnose.¹⁸ Navedena odredba se primjenjuje u slučaju kada su oba bračna partnera državljani Bosne i Hercegovine.

¹⁴ Član. 274. PZ RS

¹⁵ Član 256. PZ FBiH, član. 233. PZ BD

¹⁶ Član 256. st. 2. PZ FBiH

¹⁷ PZ RS u pogledu bračnog ugovora sadržavao je odredbu kojom se bračni ugovor ovjerava kod suda ili notara. Iz ovoga proizilazi da je ugovor mogao sastaviti advokat ili sami bračni partneri a sud ili notar bi bračni ugovor samo ovjerali. Za razliku od PZ RS u PZ FBiH bračni ugovor mora biti notarski obrađen. Izmjenama i dopunama PZRS iz 2008. godine preuzeto je rješenje iz PZ FBiH.

¹⁸ Član. 260. PZFBiH, član 271. St. 7. PZRS-e, član 237. PZBD.

Sukob zakona u pogledu imovinskog režima bračnih partnera u BiH: interlokalni sukob zakona

Kao posljedica ustavnog uređenja BiH i podjele nadležnosti u korist entiteta u oblasti privatnopravnih odnosa, javljaju se različita materijalnopravna rješenja u oblasti imovinskog režima bračnih partnera, odnosno pojava interlokalnog sukoba zakona. Pod pojmom interlokalnog sukoba zakona treba razumjeti određivanje mjerodavnog prava unutar iste države čiji je pravni sistem složen, odnosno situaciju kada postojanje više administrativno-teritorijalnih jedinica unutar države ima za posljedicu da svaka od njih ima vlastiti pravni sistem.¹⁹

Pojava unutrašnjeg sukoba zakona teritorijalnog tipa²⁰ uglavnom je karakteristična za federativno uređene države, iako, istina rijetko, i u nekim unitarnim državama može doći do interlokalnog sukoba zakona kada zbog političkih, tradicionalnih ili nekih drugih razloga pojedini dijelovi države mogu imati drugačije sisteme privatnog prava.²¹

Kada je riječ o materiji porodičnopravnih odnosa, pojava interlokalnog sukoba zakona postojala je i u SFRJ, zahvaljujući činjenici da je nakon ustavnih amandmana iz 1971. godine, nadležnost za uređenje oblasti porodičnog prava pripala teritorijalnim jedinicama, a ne federaciji (SFRJ).²² S time u vezi, u SFRJ je bio na snazi Zakon o rješavanju sukoba zakona i nadležnosti u statusnim, porodičnim i nasljednim odnosima (dalje: ZRSZN)²³, koji je preuzet u pravni sistem Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije Bosne i Hercegovine ranije pomenutom Uredbom iz 1992. godine²⁴, a u Republici Srpskoj se primjenjuje u skladu sa

¹⁹ Maja Stanivuković, Mirko Živković, *Međunarodno privatno pravo*, Službeni glasnik, 2013., str. 224 – 230.

Edin Muminović, *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2006., str. 90 – 92.

Tibor Varadi (et. al.), *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2010., str. 197 i

²⁰ Osim teritorijalnog, postoji i unutrašnji sukob zakona personalnog karaktera (vjerski, plemeski, rasni isl). Ibid, 229 – 230.

²¹ Tako npr. u Kini, poslije vraćanja Hong Konga i Makaoa, koji su postali specijalni administrativni regioni u ovoj državi. Nav. prema: Maja Stanivuković, Mirko Živković, op. cit., str. 225.

²² Valerija Šaula, *Osnovi međunarodnog privatnog prava Republike Srpske*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2011., str. 197.

²³ Sl. list SFRJ, br. 9/79.

²⁴ Muminović smatra da se preuzimanje ovog zakona 1992. godine, kada je pravni poredak tadašnje RBiH bio *de iure* jedinstven, može pripisati zakonodavnoj omašci, ali da u današnjim uvjetima, nije isključena mogućnost primjene ovog zakona *per analogiam*. Edin Muminović, O uzajamnom odnosu načela najuže veze, autonomije volje i favorabilnosti mjerodavnog prava u vezi s potrebom zakonodavnog djelovanja države Bosne i Hercegovine u materiji međunarodnog privatnog prava, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 1999, str. 235.

Ustavnim zakonom za provođenje Ustava RS.²⁵ Imajući u vidu da je ova oblast u nadležnosti entiteta/Distrikta Brčko, nije potrebno posebno naglašavati kakav značaj ima ovaj zakon za regulisanje privatnopravnih odnosa unutar Bosne i Hercegovine.

Ovim zakonom naime, propisuju se pravila za rješavanje interlokalnog sukoba zakona u oblasti statusnih odnosa fizičkih i pravnih lica, bračnih odnosa, odnosa roditelja i djece, odnosa usvojenja, odnosa starateljstva i nasljednih odnosa, a i za rješavanje interlokalnog sukoba nadležnosti u odnosima iz tih pravnih oblasti.²⁶ Drugim riječima, onda kada je evidentno postojanje razlika u materijalnopravnim rješenjima koja uređuju određene privatnopravne odnose iz člana 1. ZRSZN, dolazi u obzir primjena ovog zakona.

ZRSZN se primjenjuje i u situaciji kada je propisima u BiH ili međunarodnim ugovorom predviđeno da je za navedene pravne odnose mjerodavno pravo Bosne i Hercegovine, odnosno kada je za rješavanje tih odnosa nadležan organ u BiH.²⁷ Primjerice, ako ZMPP određuje da se na lične i zakonske imovinske odnose bračnih partnera kao mjerodavno primijeni pravo države čiji su oni državljani, a radi se o državljanima BiH, bez obzira na to gdje je njihovo trenutno prebivalište, do konkretnog materijalnopravnog rješenja (odnosno razrješenja dileme koji od Porodičnih zakona u BiH primijeniti) dolazi se primjenom relevantnih odredaba ZRSZN-a.

ZRSZN će ostvariti svoju primjenu i onda kada pravo druge države upućuje da se na prava i obaveze državljanina BiH u navedenim odnosima primjenjuje pravo Bosne i Hercegovine. U tom slučaju bit će mjerodavno pravo entiteta na čijem teritoriju on ima prebivalište, a ako nema prebivalište na teritoriju Bosne i Hercegovine, mjerodavno je pravo entiteta čiji je državljanin, ako ovim ili drugim zakonom (u BiH) nije drugačije određeno.²⁸ Primjena ZRSZN u ovom slučaju zavisi od odredbe stranog prava koja reguliše upućivanje na pravo države sa složenim pravnim poretom. Naime, ukoliko strano pravo prihvata princip „jednostepenosti“, onda direktan izbor mjerodavnog prava vrši strana koliziona norma koja je i uputila na složeni pravni poredak.²⁹ U ovom slučaju ne bi došlo do primjene ZRSZN, iz razloga što bi relevantna strana koliziona norma direktno odredila pravo kojeg entiteta/distrikta (u slučaju BiH) će biti primijenjeno. Druga situacija bi bila ako strano pravo, prihvatajući princip „dvostepenosti“, izbor prava prepušta unutrašnjim kolizionim normama složene države.³⁰

²⁵ Valerija Šaula, op. cit., str. 198.

²⁶ Član 1. ZRSZN.

²⁷ Član 2. ZRSZN.

²⁸ Član 3. ZRSZN.

²⁹ Princip jednostepenosti ima teoretsku i praktičnu prednost, osim kada se upućivanje na pravo složene države vrši posredstvom poveznice državljanstva, kada je obično potrebno primijeniti i supsidijarni kriterij (prebivalište, redovno boravište). Edin Muminović, *Međunarodno privatno pravo*, op. cit., str. 91. Maja Stanivuković, Mirko Živković, op.cit., str. 316 – 317.

³⁰ Ibid.

Tako na primjer, u članu 16. 1. Građanskog zakonika Qatara određeno je da je za lične i zakonske imovinske odnose bračnih partnera mjerodavno *lex nationalis* muža u vrijeme zaključenja braka, čak i ako naknadno dođe do promjene ove poveznice. Ako bračni partneri naknadno steknu zajedničko državljanstvo, pravo države zajedničkog državljanstva bračnih partnera bit će mjerodavno za lične i zakonske imovinske odnose bračnih partnera (član 16.2. Građanskog zakonika Qatara.) Članom 36. ovog zakonika određeno je da upućivanje na pravo složene države podrazumijeva da se primjena prava određene administrativno-teritorijalne jedinice određuje u skladu sa pravom te države.³¹ Konkretno, u situaciji kada bi se radilo o imovinskom režimu bračnih partnera, pri čemu je muž državljanin BiH, a supruga državljanica Qatara, mjerodavno pravo bi se određivalo u skladu sa odredbom člana 3. ZRSZN, te bi se primijenilo pravo onog entiteta, na čijem teritoriju on ima prebivalište, a ako nema prebivalište na teritoriju BiH, onda pravo onog entiteta čiji je državljanin.

Imovinski odnosi bračnih partnera koji su državljani BiH regulisani su članom 16. navedenog zakona, te bi njegovom analognom primjenom na teritoriju BiH, odredba glasila: „Za lične i imovinske odnose bračnih partnera mjerodavno je pravo entiteta na čijoj teritoriji oni imaju zajedničko prebivalište.

Ako bračni partneri nemaju prebivalište na teritoriji istog entiteta, za njihove lične i imovinske odnose mjerodavno je pravo entiteta čiji su državljani, a ako nemaju ni isto entitetsko državljanstvo, mjerodavno je pravo entiteta za koje se oni sporazumno odluče, a ako ne postignu sporazum - pravo entiteta na čijoj je teritoriji ili po čijim je propisima brak zaključen.

Ako bračni partneri ili samo jedan od njih nemaju prebivalište na teritoriji Bosne i Hercegovine, za njihove lične i imovinske odnose mjerodavno je pravo entiteta čiji su oni državljani, a ako nemaju ni isto entitetsko državljanstvo, mjerodavno je pravo entiteta za koje se oni sporazumno odluče, a ako ne postignu sporazum – pravo entiteta na čijoj teritoriji ili po čijim je propisima brak zaključen.“

Od prethodne treba razlikovati situaciju kada jedan od bračnih partnera nije državljanin BiH, odnosno kada su oba bračna partnera strani državljani, a po pravilima međunarodnog prava mjerodavno je pravo Bosne i Hercegovine. U ovom slučaju za njihove lične i imovinske odnose mjerodavno je pravo entiteta na čijem teritoriju bračni partneri imaju ili su imali posljednje zajedničko prebivalište, a ako na teritoriju Bosne i Hercegovine nemaju ili nisu imali posljednje zajedničko prebivalište, mjerodavno je pravo entiteta na čijem je teritoriju ili po čijim je propisima brak zaključen.³²

³¹ Marie-Claude Najm, Codification of Private International Law in the Civil code of Qatar, Yearbook of Private International Law, vol. 8., 2006, str. 261 - 263.

³² Član 17. ZRSZN.

Režim imovinskih odnosa bračnih partnera sa međunarodnim elementom

Kada su bračni partneri različitog državljanstva, na njih se u pogledu izbora mjerodavnog prava primjenjuje Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima (u daljem tekstu ZMPP).³³

Izbor mjerodavnog prava za ugovorne imovinske odnose bračnih partnera regulisan je članom 37. st. 1. ZMPP-a, prema kojem se na ovu vrstu privatnopravnog odnosa primjenjuje pravo koje je u vrijeme zaključenja ugovora bilo mjerodavno za lične i zakonske imovinske odnose.

Pod imovinskim odnosima bračnih partnera u smislu ZMPP-a, podrazumijeva se režim imovine i upravljanja imovinom, pa je ova vrsta odnosa supsumirana pod odredbu o ličnim i zakonskim imovinskim odnosima bračnih partnera.³⁴ Za lične i zakonske imovinske odnose bračnih partnera, prema članu 36. ZMPP, predviđa se kaskadno vezivanje pri čemu je redosljed supsidijarne mjerodavnosti sljedeći: zajednički *lex nationalis*³⁵, zajednički *lex domicilii*³⁶, posljednji zajednički *lex domicilii*³⁷ te *lex fori*,³⁸ ukoliko se mjerodavno pravo ne može odrediti putem naprijed navedenih poveznica. Ukoliko pravo koje je mjerodavno predviđa da bračni partneri mogu izabrati pravo koje je mjerodavno za bračno-imovinski ugovor, mjerodavno je pravo koje su bračni supružnici izabrali.³⁹

Budući da su poveznice iz člana 36. ZMPP varijabilne prirode, odnosno mogu se mijenjati tokom vremena, relevantnim momentom za njihovu primjenu treba smatrati momenat kada se pitanje postavlja.⁴⁰

³³ Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima, „Službeni list SFRJ“, broj: 43/82. Zakon je preuzet u pravni poredak Bosne i Hercegovine posebnom Uredbom sa zakonskom snagom broj: 2 iz 1992. godine.

³⁴ Mihajlo Dika (et.al.), Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Nomos, Beograd, str. 126.

³⁵ Član 36. stav 1. ZMPP “Za lične i zakonske imovinske odnose bračnih drugova mjerodavno je pravo države čiji su oni državljani”.

³⁶ Član 36 stav 2. “ ZMPP “Ako su bračni drugovi različitog državljanstva, mjerodavno je pravo države u kojoj imaju prebivalište”.

³⁷ Član 36 stav 3. ZMPP “Ako bračni drugovi nemaju ni zajedničko državljanstvo ni prebivalište u istoj državi, mjerodavno je pravo države u kojoj su imali posljednje zajedničko prebivalište”.

³⁸ Član 36. stav 4. ZMPP “Ako se mjerodavno pravo ne može odrediti prema st. 1. – 3. ovog člana, mjerodavno je pravo države Bosne i Hercegovine”.

³⁹ Član 37. stav 2. ZMPP.

⁴⁰ Mihajlo Dika (et.al.), Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu, op. cit., str. 129.

Nadalje, bitno je spomenuti da se domaći zakonodavac opredijelio za sistem zajedničke imovine, što podrazumijeva da pravo mjerodavno prema članu 36. ZMPP reguliše sve odnose vezane za imovinu bračnih partnera, bez obzira da li je riječ o pokretnoj ili nepokretnoj imovini, čime se izbjegava pojava cijepanja statuta, odnosno pojava da se na pokretnu imovinu primjenjuje jedno, a na nepokretnu drugo mjerodavno pravo.⁴¹

ZMPP govori i o imovinskim odnosima vanbračnih partnera. Član 39. se u literaturi navodi kao prva koliziorna odredba te vrste u istoriji međunarodnog privatnog prava.⁴² U stavu 1. navedenog člana „za imovinske odnose lica koja žive u vanbračnoj zajednici mjerodavno je pravo države čiji su oni državljani“, znači *lex nationalis*. U slučaju nepostojanja zajedničkog državljanstva, mjerodavno je pravo države u kojoj vanbračni partneri imaju zajedničko prebivalište (član 39. stav 2.) Zakonodavac nije uzeo u obzir mogućnost da vanbračni partneri nemaju zajedničko prebivalište, pa u tom smislu postoji razlika u odnosu na zakonski imovinski režim bračnih partnera gdje je, kao jedna od poveznica, predviđena dodatna tačka vezivanja - posljednje zajedničko prebivalište. Što se tiče ugovornih imovinskih odnosa vanbračnih partnera oni su regulisani u stavu 3. člana 39. ZMPP, prema kojem je za ugovorne imovinske odnose vanbračnih partnera, mjerodavno pravo koje je u vrijeme zaključenja ugovora bilo mjerodavno za njihove (zakonske) imovinske odnose. Imovinski odnosi bračnih partnera na međunarodnom planu uređeni su Haškom konvencijom o mjerodavnom pravu za bračno imovinski režim.⁴³ Međutim, kako ova Konvencija nije na snazi u BiH, njene odredbe neće biti predmet razmatranja ovog rada.

Osvrt na buduća komunitarna koliziorna pravila u pogledu imovinskog režima bračnih partnera

Donošenju Prijedloga Uredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu i priznanju i izvršenju odluka u materiji bračnih imovinskopravnih odnosa⁴⁴ prethodile su brojne i minuciozne rasprave i studije⁴⁵ u državama članicama, koje su ukazale na pravne i faktičke

⁴¹ Ibid, str., 126.

⁴² Petar Šarčević, The New Yugoslav Private International Law Act, The American Journal of Comparative Law, Vol. 33, No. 2, (Spring, 1985), 283-296. Published by: American Society of Comparative Law, Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/840205>. Preuzeto sa web stranice dana: 14/07/2008.

⁴³ Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. Konvencija je usvojena 14 marta 1978. godine, a stupila je na snagu 1. septembra 1992. godine. Konvenciju su do sada potpisale: Austrija, Francuska, Luxemburg, Nizozemska i Portugal, a ratificirale je: Francuska, Luxemburg i Nizozemska. Podaci i tekst Konvencije preuzeti sa web stranice: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=87, 14. 07. 2008.godine

⁴⁴ Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes (COM) 2011, 126/2, Brussels, 16. 3. 2011.

⁴⁵ ASSER-UCL Consortium, Study in comparative law on the rules governing conflicts of jurisdiction and laws on matrimonial property regimes and the implementation for property issues of the separation

poteškoće sa kojima se suočavaju bračni partneri, državljani različitih država članica, kako u svakodnevnom upravljanju bračnom imovinom, tako i kod njene podjele u situaciji kada dođe do razdvajanja ili smrti jednog partnera. Te poteškoće se obično povezuju sa postojanjem evidentnih razlika kako među važećim materijalnih propisima, tako i kolizionim normama koje se odnose na imovinske efekte braka. Danas su u državama članicama EU uglavnom zastupljena dva sistema bračne imovine i to sistem zajedničke i sistem odvojene imovine. Pri tome, najčešće, bračni partneri mogu birati jednu od ponuđenih alternativa ili se opredijeliti za njihovu kombinaciju, ukoliko je zakonodavstvom konkretne države tako određeno.⁴⁶ 2006. godine, Komisija je objavila Zelenu knjigu o sukobu zakona u predmetima imovinskih odnosa bračnih partnera, uključujući pitanja nadležnosti i uzajamnog priznanja⁴⁷, nakon čega je na inicijativu Komisije formirana ekspertna grupa, PRM/III, sastavljena od predstavnika koji dolaze iz različitih evropskih pravnih tradicija. Održane debate potvrdile su opravdanost donošenja evropskog instrumenta za uređenje bračno-imovinskog režima, koji obuhvata mjerodavno pravo, nadležnost, te priznanje i izvršenje odluka.⁴⁸

Pravni osnov za donošenje ovog Prijedloga je odredba člana 81 (3) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, kojim se Vijeću daje ovlaštenje da, nakon konsultacija sa Evropskim parlamentom, usvoji mjere koje se odnose na oblast porodičnog prava sa prekograničnim elementom. Svrha ovog prijedloga je uspostavljanje opsežnog seta pravila međunarodnog privatnog prava kojim će biti uređena materija imovinskih odnosa bračnih partnera. Ona obuhvataju odredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, te priznanju i izvršenju odluka u predmetima bračno-imovinskog režima sa prekograničnim elementom.⁴⁹

of unmarried couples in the Member States, http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm, pristup 22.3.2014.

⁴⁶ Nav. prema : Mihajlo Dika (et.al.), op. cit., str. 127.

⁴⁷ COM (2006) 400.

⁴⁸ Šire o pripremama za donošenje Prijedloga Uredbe v. u Anita Duraković, Jedinствena pravila o imovinskopravnim aspektima registrirane zajednice u Evropskoj uniji, Nova pravna revija, br. 1/2012., str. 18 – 26.

⁴⁹ Više o Prijedlogu Uredbe v. u Ilaria Viarengo, The EU Proposal on Matrimonial Property Regimes – Some General Remarks, Yearbook of Private International Law, 2011., str. 199; Andrea Bonomi, The Interaction among the future EU Instruments on Matrimonial Property, Registered Partnerships and Successions, Yearbook of Private International Law, 2011., str. 217; Beatriz Campuzano Diaz, the Coordination of the EU Regulations on Divorce and Legal Separation with the Proposal on Matrimonial Property Regimes, Yearbook of Private International Law, 2011., str. 233; Simone Marinai, Matrimonial Matters and the Harmonization of Conflict of Laws: A Way to Reduce the role of Public Policy as a Ground for non-Recognition of Judgments, Yearbook of Private International Law, 2011., str. 255.

Pravila o izboru mjerodavnog prava

Pravo mjerodavno za bračno-imovinski režim primjenjuje se na cjelokupnu bračnu imovinu,⁵⁰ bez obzira na to da li se radi o pravu države članice EU ili ne.⁵¹ To znači da se ukupna imovina bračnih partnera podvrgava istom mjerodavnom (materijalnom) pravu. Iako je postojala opcija prema kojoj bi se nepokretna imovina kao dio bračne stečevine mogla podvrgnuti pravu države u kojoj se nalazi po principu *lex rei sitae*, od nje se odustalo jer bi se time omogućilo cijepanje statuta.⁵² To u određenim situacijama može dovesti do pravnih poteškoća, posebno kada je riječ o likvidaciji bračne imovine, u smislu nepotrebne fragmentacije i narušavanja njenog jedinstva. Stoga se koliziorna pravila određena prijedlogom Uredbe primjenjuju na cjelokupnu bračnu imovinu, bez obzira na to da li se radi o pokretnoj ili nepokretnoj imovini i bez obzira na njenu lokaciju.

Prijedlogom Uredbe predviđena je mogućnost autonomije volje stranaka u smislu izbora prava mjerodavnog za imovinskopravne odnose bračnih partnera. Međutim, iako dozvoljena, mogućnost stranaka da same izaberu pravo koje će biti mjerodavno za bračno-imovinski režim uslovljeno je koneksitetom, pa stranke mogu birati između unaprijed, objektivno datih poveznica i to⁵³:

- prava države zajedničkog redovnog boravišta bračnih partnera ili budućih bračnih partnera, ili
- prava države redovnog boravišta jednog od bračnih partnera u vrijeme kada je izbor učinjen, ili
- prava države čiji je državljanin jedan od bračnih partnera ili budućih bračnih partnera u vrijeme kada je izbor učinjen.

Ovakvo rješenje EU zakonodavca ima za cilj spriječiti da se na bračno-imovinski režim primijeni pravo koje nema značajnu vezu sa privatnopravnim odnosom u pitanju.

Ipak, u većini država članica EU, bračni partneri vrlo rijetko izričito biraju pravo koje će biti mjerodavno za bračno-imovinski režim, pa je stoga značaj unificiranih, objektivno datih kolizijskih pravila u ovom domenu posebno naglašen. U kontekstu određivanja mjerodavnog prava, članom 17. Prijedloga Uredbe predviđeno je kaskadno vezivanje, pri čemu je redosljed težišnih kontakata sljedeći:

⁵⁰ Član 15. Prijedloga Uredbe.

⁵¹ Član 21. Prijedloga Uredbe.

⁵² Explanatory memorandum, str. 8.

⁵³ Član 16. Prijedloga Uredbe.

- pravo države prvog zajedničkog redovnog boravišta bračnih partnera nakon zaključenja braka, ili u nedostatku toga,
- pravo države zajedničkog državljanstva bračnih partnera u vrijeme zaključenja braka, ili u nedostatku toga,
- pravo države sa kojom oba bračna partnera imaju bliske veze, uzimajući u obzir sve okolnosti, posebno mjesto zaključenja braka.

Poveznica državljanstva neće biti operabilna ukoliko bračni partneri imaju više od jednog zajedničkog državljanstva. Član 18. Prijedloga Uredbe ima dvojaku ulogu:

- omogućavanje izbora mjerodavnog prava za bračno-imovinski režim nakon zaključenja braka, te
- ukoliko su stranke u vrijeme zaključenja braka izabrale pravo mjerodavno za bračno-imovinski režim, imaju mogućnost da taj izbor naknadno promijene. Ipak, moguća je samo dobrovoljna izmjena mjerodavnog prava. Drugim riječima, odredba člana 18. prijedloga uredbe ne omogućava automatsku izmjenu mjerodavnog prava, bez izričitog pristanka stranaka na takvu izmjenu ili bez informisanja stranaka o takvoj promjeni, kako bi se izbjegla pravna nesigurnost.⁵⁴ Pored toga, voljna promjena prava mjerodavnog za bračno-imovinski režim proizvodi dejstvo *ex nunc*, osim ukoliko bračni partneri nisu izričito zahtijevali da izmjena statuta ima retroaktivni učinak. U posljednjem slučaju interesi i prava trećih lica ustanovljeni u skladu sa ranije izabranim pravom ne smiju biti ugroženi, jer izmjena mjerodavnog prava može imati učinak samo na stranke, odnosno bračne partnere.⁵⁵
- I u ovom slučaju stranke mogu birati između unaprijed datih poveznica, i to:
- prava države redovnog boravišta jednog od bračnih partnera u vrijeme kada je ovaj izbor učinjen,
- prava države čiji je državljanin jedan od bračnih partnera u vrijeme kada je ovaj izbor učinjen.

Izbor mjerodavnog prava, u skladu sa pravilima Prijedloga Uredbe mora biti učinjen na način predviđen za bračni ugovor, bilo u skladu sa izabranim pravom, ili u skladu sa pravom države u kojoj je dokument načinjen. Izbor mora biti učinjen izričito, te u dokumentu datiran i potpisan od strane oba bračna partnera. Ako pravo države zajedničkog redovnog boravišta bračnih partnera u vrijeme izbora mjerodavnog prava predviđa dodatne formalne zahtjeve za bračni ugovor, i ovi zahtjevi moraju biti ispunjeni.⁵⁶ Forma bračnog ugovora podvrgava se pravu koje je mjerodavno za bračno-imovinski režim ili pravu države

⁵⁴ Explanatory memorandum, op. cit., str. 8.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Član 19. stav 1 – 3. Prijedloga Uredbe.

gdje je ugovor zaključen. Bračni ugovor mora imati formu dokumenta koji je datiran i potpisan od strane oba bračna partnera. Ako pravo države članice u kojoj bračni partneri imaju zajedničko redovno boravište u vrijeme kada je bračni ugovor zaključen predviđa dodatne formalne zahtjeve za taj ugovor, ovi zahtjevi moraju biti ispunjeni.

Upućivanje na pravo složene države: primjer Bosne i Hercegovine

Upućivanje na pravo složene države, u situaciji kada postoji teritorijalni sukob zakona, uređeno je odredbom člana 25. Prijedloga Uredbe. Navedena odredba glasi:

„Kada država obuhvata nekoliko teritorijalnih jedinica od kojih svaka ima vlastiti sistem prava, odnosno vlastita pravila koja se odnose na materiju uređenu ovom Uredbom:

- (a) svako upućivanje na pravo te države, u svrhu određivanja prava mjerodavnog prema ovoj Uredbi, odnosi se na pravo koje je na snazi u toj relevantnoj teritorijalnoj jedinici;
- (b) svako upućivanje na redovno boravište u toj državi, odnosi se na redovno boravište u teritorijalnoj jedinici;
- (c) svako upućivanje na državljanstvo, odnosi se na teritorijalnu jedinicu određenu pravom te (složene) države ili, u nedostatku takvih pravila, na teritorijalnu jedinicu koju su izabrale same stranke ili, u nedostatku takvog izbora, na teritorijalnu jedinicu sa kojom bračni partner ili bračni partneri imaju najbližu vezu.“

Ovu odredbu neizostavno treba posmatrati sa odredbom Prijedloga uredbe o *renvoi*, prema kojoj svako upućivanje na pravo određene države podrazumijeva primjenu važećeg materijalnog prava te države. Drugim, riječima, *renvoi* je isključen.

EU zakonodavac se, kada je riječ o upućivanju na pravo države sa složenim pravnim poretkom, primarno opredijelio za princip jednostepenosti, uz korekciju istog supsidijarnim kriterijima, što suštinski podrazumijeva kombinaciju principa jednostepenosti i principa dvostepenosti (tačka (c) ovog člana).

U kontekstu upućivanja na pravo Bosne i Hercegovine kao mjerodavno, a s obzirom na podjelu nadležnosti kada je riječ o privatnopravnim odnosima u BiH, te isključenje *renvoi*, to bi značilo sljedeće:

- svako upućivanje na pravo Bosne i Hercegovine, odnosi se na materijalno pravo koje je na snazi u jednom od entiteta/distrikta, odnosno PZ FBIH, PZRS ili PZBD;
- svako upućivanje na redovno boravište u toj državi, odnosi se na redovno boravište u entitetu/distriktu⁵⁷. Ukratko, princip jednostepenosti pogodan je za primjenu u svim situacijama teritorijalnog sukoba zakona, osim kada se upućivanje na pravo složene države vrši poveznicom državljanstva.⁵⁸ U navedenim slučajevima neće doći do primjene ZRSZN.

Prijedlog Uredbe u kontekstu pozivanja na državljanstvo nudi posebno rješenje, odnosno posredstvom principa dvostepenosti (kao supsidijarnog rješenja) ukazuje na primjenu prava određene teritorijalne jedinice u složenoj državi. Drugim riječima, svako upućivanje na državljanstvo, u skladu sa pravilima Prijedloga Uredbe, odnosi se na pravo teritorijalne jedinice određeno pravom te (složene) države. To znači da komunitarni zakonodavac, posrednim putem vrši izbor mjerodavnog materijalnog prava unutar složene države. Kako je ZRSZN preuzet u oba BiH entiteta/distrikt, te se u njima neizmijenjen i primjenjuje, to se na prava i obaveze državljana BiH u pogledu imovinskih odnosa primjenjuje pravo onog entiteta/distrikta na čijem teritoriju on/ona ima prebivalište, a ako nema prebivalište na teritoriju BiH, mjerodavno je pravo entiteta/distrikta čiji je državljanin, ako ZRSZN-om ili drugim zakonom nije drugačije određeno (član 3. ZRSZN). Za razliku od većine drugih federalno uređenih država, zakonodavstvo Bosne i Hercegovine pored državnog, predviđa i državljanstva federalnih jedinica.⁵⁹ Tako je Zakonom o državljanstvu Bosne i Hercegovine⁶⁰ određeno da su svi državljani Federacije BiH i Republike Srpske samim tim i državljani Bosne i Hercegovine, te promjena državljanstva jednog entiteta u državljanstvo drugog entiteta nema uticaja na državljanstvo BiH.⁶¹ Zakonom o državljanstvu FBiH⁶² i RS⁶³ određeno je da se državljanstvo FBiH/RS stiče porijeklom, rođenjem na teritoriji FBiH/RS, prijemom državljanina RS/FBiH u državljanstvo FBiH/RS, naturalizacijom, putem međunarodnog sporazuma. Prijem državljanina FBiH/RS u državljanstvo drugog entiteta vrši se na osnovu promjene prebivališta/stalnog nastanjenja⁶⁴

⁵⁷ Prijedlogom Uredbe nije definisano redovno boravište, ali je u Memorandumu uz Prijedlog naglašeno da značenje korištenih pojmova treba biti u saglasnosti sa drugim komunitarnim instrumentima.

⁵⁸ Maja Stanivuković, Mirko Živković, op. cit., str. 317 i 320.

⁵⁹ Tibor Varadi (et. al.), op. cit., str. 202.

⁶⁰ Sl. glasnik BiH br. 4/97, 13/99, 41/02, 6/03, 14/03, 82/05, 43/09, 87/13.

⁶¹ Član 2. i 3. Zakona o državljanstvu BiH.

⁶² Sl. novine FBiH br. 43/01, 22/09, 61/09, 65/11.

⁶³ Sl. glasnik RS br. 35/99, 17/00, 64/05, 58/09. Izmjene i dopune Zakona o državljanstvu RS donesene su Odlukom Visokog predstavnika 2009, te je Zakon stupio na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Sl. glasniku RS.

⁶⁴ Zakoni operišu terminima prebivalište, stalno nastanjenje, stalno boravište, ali ne daju definiciju ovih termina.

ovog lica na teritoriji entiteta čije državljanstvo želi steći, a putem podnošenja zahtjeva nadležnom organu.⁶⁵ Građani Brčko distrikta imaju državljanstvo jednog od entiteta u BiH. U nedostatku pravila koja upućuju na pravo teritorijalne jedinice, prema Prijedlogu Uredbe, to pravo mogu izabrati same stranke, a u nedostatku stranačkog izbora materijalnog prava, primijenit će se pravo one teritorijalne jedinice sa kojim bračni partner/i imaju najbližu vezu.

Ovime se komunitarni zakonodavac opredijelio za korekciju nedostataka principa dvostopenosti, sa kojim se u teoriji i praksi obično povezuju velike poteškoće.⁶⁶

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i obaveza usklađivanja prava u BiH sa *acquis communautaire*

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i njenih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine, s druge strane (u daljem tekstu: Sporazum)⁶⁷, preuzeta je obaveza u pogledu usklađivanja zakonodavstva u BiH sa zakonodavstvom Unije, između ostalog i u oblasti privatno-pravnih odnosa.

Pretpostavka izvršavanja obaveza i uopšte implementacije Sporazuma jest funkcionisanje slobodnog i jedinstvenog tržišta unutar Bosne i Hercegovine, što uostalom predstavlja i ustavnu obavezu za sve nivoe vlasti u BiH (Član I/4. Ustava BiH, Alineja 4. Preambule). Pri tome se međusobna harmonizacija entitetskih propisa u privatno-pravnim odnosima nameće kao preduslov stvaranja jedinstvenog tržišta i tržišne privrede unutar BiH. Osim toga, međusobna harmonizacija entitetskih propisa iz oblasti privatnog prava, također, predstavlja preduslov ostvarivanja preuzetih obaveza u pogledu usklađivanja pravnog sistema BiH sa komunitarnim pravom.

Stoga se već u članu 1. Sporazuma, kao jedan od prioritetnih ciljeva pridruživanja navodi i usklađivanje zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa zakonodavstvom Evropske unije, te efikasno okončanje prelaska na tržišni način privređivanja. Član 70. Sporazuma u cijelosti je posvećen obavezi provođenja reformi u pravcu usklađivanja navedenih zakonodavstava: „Strane priznaju važnost usklađivanja postojećeg zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa zakonodavstvom unije, kao i njegovog efikasnog provođenja. Bosna i Hercegovina nastojat će osigurati postepeno usklađivanje svojih postojećih zakona i budućeg zakonodavstva s pravnom tečevinom (*acquisem*) Unije. Bosna i Hercegovina osigurat će propisnu primjenu i provođenje postojećeg i budućeg zakonodavstva.”

⁶⁵ Član 27. Zakona o državljanstvu FBiH i član 31. i 32. Zakona o državljanstvu RS.

⁶⁶ V. šire Maja Stanivuković, Mirko Živković, op. cit., str. 316 – 317.

⁶⁷ Sporazum je parafiran 4. 12. 2007. godine, a potpisan 16. 6. 2008. godine u Luksemburgu. Sporazum još nije stupio na snagu.

Stavom 2. istog člana utvrđena je obaveza usklađivanja koje ima početi danom potpisivanja Sporazuma. Bosna i Hercegovina, u skladu sa istim stavom, usklađivanje mora proširiti na sve elemente pravne tečevine (*acquisa*) unije. U početnoj fazi težište usklađivanja, u skladu sa Sporazumom, mora biti usmjereno na propise koji se tiču trgovine i unutrašnjeg tržišta BiH. U kasnijoj fazi akcenat će biti stavljen na preostale dijelove pravne tečevine (*acquisa*) Zajednice.

Prethodno navedene preuzete obaveze uslovljavaju nužnost provođenja reformi, između ostalog, i u oblasti materijalnog i kolizionog regulisanja imovinskih odnosa bračnih partnera. Modalitet izvršavanja preuzetih obaveza uslovljen je ustavnom konstitucijom zemlje, te posebno podjelom nadležnosti između države i entiteta. Činjenica da su entiteti nadležni za donošenje propisa iz određene oblasti, pa i iz oblasti privatno-pravnih odnosa sa međuentitetskim i međunarodnim elementom ne mora predstavljati smetnju za postojanje jedinstvenog tržišta. Naravno, ukoliko su propisi koji se tiču ovih odnosa međusobno harmonizovani u mjeri u kojoj osiguravaju provođenje ovog principa, a što je i prethodna obaveza koja proizilazi iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, nakon stupanja na snagu ovog ugovora, kako bi se ostvarila njegova konačna svrha sadržana u harmonizaciji pravnog sistema Bosne i Hercegovine sa komunitarnim pravom. Aktuelna pravna i faktička situacija u BiH, prema tome, zahtijeva saradnju nadležnih entitetskih institucija, neposredno ili posredovano putem Direkcije za evropske integracije BiH⁶⁸, sa ciljem međusobne harmonizacije propisa iz oblasti privatno-pravnih odnosa, uključujući i one koji se odnose na materijalne i kolizivne aspekte imovinskih odnosa bračnih partnera.

ZAKLJUČAK

Imovinski odnosi bračnih partnera u Bosni i Hercegovini uređeni su Porodičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta, koji u pogledu zakonskog imovinskog režima sadrže imperativna pravila. Različita rješenja koja predviđaju navedeni propisi u pogledu regulisanja bračne stečevine dovode do pojave interlokalnog, odnosno međuentitetskog sukoba zakona. Iako u pravnoj teoriji postoje divergentni pravni stavovi po pitanju utemeljenosti pravnog osnova za primjenu ZRSZN u zakonodavstvima oba bosanskohercegovačka entiteta i Brčko Distrikta, a s obzirom na njegovo preuzimanje u zakonodavstvo RBiH 1992. godine, kada je BiH *de iure* i *de facto* bila jedinstvena država, smatramo da je analogna primjena odredaba ovog zakona na rješavanje međuentitetskog sukoba zakona u aktuelnom trenutku u BiH više nego dobrodošla.

⁶⁸ Direkcija za evropske integracije BiH nadležna je za poslove koji se odnose na usklađivanje aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini, a koje se odnose na sve odgovarajuće aktivnosti potrebne za evropske integracije. Direkcija obavlja i druge poslove koji se odnose na pokretanje inicijativa i savjetovanje o pitanjima usklađivanja ukupnih procesa i aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini na ispunjenju obaveza prema evropskim integracijama. Član 23. stav 1. i 3. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH broj: 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08, 94/07.

Bosna i Hercegovina je u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju u obavezi uskladiti svoje zakonodavstvo sa *acquis communautaire*, te je u tom smislu nužno povesti računa o važećim kolizionim principima iz Prijedloga uredbe o bračnim imovinskopravnim odnosima i usklađivanju odgovarajućih odredaba domaćeg zakonodavstva sa relevantnim pravilima ovog akta, nakon njegovog stupanja na snagu. Za bračne partnere, od kojih su jedan ili oba državljani BiH, a u pogledu čijih se imovinskopravnih odnosa može primijeniti relevantno koliziono komunitarno pravilo, te u vezi s njim materijalno pravo jednog od BiH

eniteta/Brčko distrikta, posebno naglašen značaj ima pravilo Prijedloga uredbe koje se odnosi na mogućnost primjene prava države sa složenim pravnim poretkom (BiH) čija će primjena, uz isključenje *renvoi*, pozitivno uticati na efikasnost postupka određivanja materijalnog prava. Navedeno stoga, što će u svim situacijama, osim kada je riječ o poveznici državljanstva biti primijenjen princip jednostepenosti za prevazilaženje unutrašnjeg sukoba zakona, pri čemu će komunitarno koliziono pravilo direktno odrediti materijalno pravo jedne od teritorijalnih jedinica u BiH. S druge strane, kada je riječ o poveznici državljanstva, sa kojom se obično povezuju praktične poteškoće kada je riječ o upućivanju na primjenu prava složene države, Prijedlog uredbe predviđa dopunske kriterije (autonomija volje stranaka, princip najbliže veze) koji u će u velikoj mjeri olakšati primjenu ove odredbe.

LITERATURA

1. Edin Muminović, Međunarodno privatno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2006.
2. Maja Stanivuković, Mirko Živković, Međunarodno privatno pravo, Službeni glasnik, 2013.
3. Mihajlo Dika (et.al.), Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Nomos, Beograd, 1991.
4. Mira Alinčić, i dr., Komentar Obiteljskog zakona, II izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002.
5. Nerimana Traljić, Suzana Bubić, Bračno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007.
6. Nerimana Traljić, Suzana Bubić, Porodično pravo, Sarajevo, 1998., str. 323.
7. Tibor Varadi (et. al.), Međunarodno privatno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2010.
8. Valerija Šaula, Osnovi međunarodnog privatnog prava Republike Srpske, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2011.
9. Andrea Bonomi, The Interaction among the future EU Instruments on Matrimonial Property, Registered Partnerships and Successions, Yearbook of Private International Law, 2011.
10. Anita Duraković, Jedinstvena pravila o imovinskopravnim aspektima registrirane zajednice u Evropskoj uniji, Nova pravna revija, br. 1/2012.

11. ASSER-UCL Consortium, Study in comparative law on the rules governing conflicts of jurisdiction and laws on matrimonial property regimes and the implementation for property issues of the separation of unmarried
12. Beatriz Campuzano Diaz, the Coordination of the EU Regulations on Divorce and Legal Separation with the Proposal on Matrimonial Property Regimes, Yearbook of Private International Law, 2011.
13. Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. Konvencija je usvojena 14 marta 1978. godine, a stupila je na snagu 1. septembra 1992. godine. Tekst Konvencije preuzeti sa web stranice: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=87, 14. 07. 2008.godine
14. Edin Muminović, O uzajamnom odnosu načela najuže veze, autonomije volje i favorabilnosti mjerodavnog prava u vezi s potrebom zakonodavnog djelovanja države Bosne i Hercegovine u materiji međunarodnog privatnog prava, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, 1999.
15. Ilaria Viarengo, The EU Proposal on Matrimonial Property Regimes – Some General Remarks, Yearbook of Private International Law, 2011.
16. Marie-Claude Najm, Codification of Private International Law in the Civil code of Qatar, Yearbook of Private International Law, vol. 8., 2006.
17. Petar Šarčević, The New Yugoslav Private International Law Act, The American Journal of Comparative Law, Vol. 33, No. 2, (Spring, 1985), 283-296. Published by: American Society of Comparative Law, Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/840205>. Preuzeto sa web stranice dana: 14/07/2008.
18. Simone Marinai, Matrimonial Matters and the Harmonization of Conflict of Laws: A Way to Reduce the role of Public Policy as a Ground for non-Recognition of Judgments, Yearbook of Private International Law, 2011.
19. Zakon o državljanstvu RS („Sl. glasnik RS“, br. 35/99, 17/00, 64/05, 58/09.). Izmjene i dopune Zakona o državljanstvu RS donesene su Odlukom Visokog predstavnika 2009, te je Zakon stupio na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Sl. glasniku RS.
20. Porodični zakon Brčko Distrikta, „Službeni glasnik Brčko Distrikta“, br. 66/07.
21. Porodični zakon Federacije BiH, „Službene novine Federacije BiH“, br. 35/05, 41/05.
22. Porodični zakon Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 54/02, 41/08.
23. Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH“ br. 4/97, 13/99, 41/02, 6/03, 14/03, 82/05, 43/09, 87/13.).
24. Zakon o državljanstvu FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 43/01, 22/09, 61/09, 65/11.).
25. Zakon o rješavanju sukoba zakona i nadležnosti u statusnim, porodičnim i nasljednim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 9/79).
26. Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima, „Službeni list SFRJ“, broj: 43/82. Zakon je preuzet u pravni poredak Bosne i Hercegovine posebnom Uredbom sa zakonskom snagom broj: 2 iz 1992. godine.

Jasmina Alihodžić, Boris Krešić

27. Zakon o stvarnim pravima FBiH, član 25, stav 1. („Sl. novine FBiH“ br. 66/13, 100/13).
28. Zakon o stvarnim pravima RS, član 43. stav 1. (“Sl. glasnik RS” br. 124/08, 95/11).
29. Zakon o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, („Službeni glasnik BiH“, broj: 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08, 94/07.).